

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Literátus Péter magyar kátéja, vagy ábécés könyve. Bécsben NAUSEA püspök 1551-ben a városi tanáccsal végigvizsgáltatja a könyvkereskedéseket. Ez a vizsgálat adatot szolgáltat arra, hogy 1550—1551-ben Bécsben egy PETRUS LITERATUS nevű katolikus egyházi férfiútól, a nyomdász által *Hungarische Pente Tafel*nek nevezett magyar nyomtatvány második kiadása van sajtó alatt.

AQUILA bécsi nyomdász 1551. február 3-án a következő vallomást teszi:

„Auch so hab ich diese Hungarische Pente Tafel zu drucken anfangen, welche vormals auch in Druckh gewesen: Nachdem aber der Petrus Literatus, weilend des Erwerdigen herrn Bischoffs zu Gran Secretari, Autor desselben, darum etlich Wörter hat corrigirn wollen haben, so hab ich daz Exemplar nach seinem Gefallen emendirt, dem Erwardigen Herrn Bischof zu Rab, weil es dem dedicirt ist, zůgeschickt, ob es seiner Gnaden also im druckh auszugehen lassen gefellig. Doch wo es F. G. gefellig, so will gehorsamtlich alle Exemplare übergeben unnd weiter gar nichts, es sei fürdruckht oder nicht, an F. G. fürwissen zudruckhen undterstehen.“

A vizsgálatot végző városi hatóság a jelentést mellékleteivel átküldte a püspökhöz cenzúra végett. A püspök ezt válaszolta vissza: „Dieweil ich nicht ungarisch kann, mir auch die Ungarn unbekannt seien, bin ich zu der Sach untauglich und trag keine Wissen“.¹

Mi az a „Pente Tafel“?

WIEDEMANN*) azt hiszi, hogy „ein allgemeiner nicht für ein bestimmtes Jahr gedruckter Kalender“. Ezzel szemben a *Tafel* = *Tabula* szó technikai jelentése ebben az időben ábécés könyv, még pedig tipikusan egyleveles formájú, meg több egyleveles nyomtatványból álló is. Négy ilyen táblája van a XV. századból pergamentlapon a haagai Museum Meermannno-Westreenianumnak (10. D. 34.) és egy müncheni gyűjteménynek is, amelyet PAUL LEHMANN ismertet

* WIEDEMANN THEODOR: Die kirchliche Bücher — Censur in der Erzdiöcese Wien. (Archiv für öst. Geschichte, L. k. 219—223. l.)

az Abhandl. d. Bayer. Akad. d. Wiss. Phil.-hist. Abt. NF. 3. 18. lapján. — A kinyomtatott tabulákról ERNST SCHÜTZ írt „*Das erste Lesebuch an der Lateinschulen des späten Mittelalters*“ c. alatt. (Gutenberg-Jahrbuch, 1929. 18. s. köv. 1.)

Ha a *Tafel* mellett a *Pente* szónak is szabad volna valamit jelentenie s azt jelentenie, amit jelent, t. i. a görög ötös számjegyet, akkor ez a mű öt táblából álló mű lett volna. Ot táblából állott azonban LUTHER *Kis Kátéja* is. És bár az esztergomi érsek titkáráról nem nagyon lehet feltételezni, hogy LUTHER *Kis Kátéját* legarchaisztikusabb formájában, falitáblaképen kinyomatta és a győri püspöknek ajánlotta volna, más részről azonban valami ilyen vallási mű lehetősége mellett az szól, hogy a nyomdász miért aggályoskodik olyan nagyon s miért nem meri a patrónus hozzájárulása nélkül „néhány szó“ korrigálását sem megtenni rajta?

A szóban forgó nyomtatvány tehát egy LUTHER kátéja archaisztikus formáját utánzó, öt táblából álló katolikus káté lehetett legvalószínűbben.

Ha persze a „*Pente*“ szóra más magyarázat kerül, akkor szó lehet arról, hogy ez a mű csakugyan táblákra nyomtatott magyar olvasókönyv, az első magyar ábécék egyike lehetett, mert az első — ennek az első kiadása, illetve a legelső — valamelyik annál is előbb megjelent ábécés könyv lehetett.

SZIMONIDESZ LAJOS.

Háromszázéves ismeretlen unitárius káté. Néhány éve már, hogy a GELEJI KÁTONA ISTVÁN hatalmas munkájának, az unitáriusok ellen hadakozó *Váltság Titka* harmadik kötetének táblájában régi nyomtatott szöveget pillantottam meg. Kifejtve és kiáztatva a bőrkötés alól az oda erősségnek becsirizelt lapokat, egy káté kérdéseit és feleleteit hámoztam ki, melynek címe: *Az Keresztyeni Tudománnak rövid sommában kötöt fundamentoma.*

Sajnos, a szerző nevét, nyomtatás helyét és idejét feltüntető címlap nem került elő, s hiányzik az egész első ív, mely az Előszót és ajánlást tartalmazhatta, valamint hiányzik a munka befejezése is. Csupán B, C és D ívek lapjait tudtam összeállítani, sőt ezekből is hiányzik a B₅ és D₅ jelzésű a hozzátartozó négy oldallal. A többi lapokból több példányt is kaptam, s különösen a B₆ és hozzátartozó B₇, valamint a D₆—D₇ lapok több példánya volt felvágatlanul egymás mellé illesztve a bekötési táblába.

Mínthogy a káté nyomási tükre kicsiny (5 cm széles és 10 cm magas), a GELEJI munkája pedig sokkal nagyobb alakban nyomtatott, a kis lapok mintegy másfélszeres alakban tétettek bele a táblába, aminek következménye, hogy a nyomtatott szöveg közepe sok helyen el